

Moment 4: Fysisk lärmiljö, förskola

Referensdokument

Detta material ingår i Studiepaket Blindhet.

Innehåll

Moment 4 – Fysisk lärmiljö, förskola	1
Inledning	1
Ljudmiljö	1
Organisera rummet	2
Tillgänglig utemiljö	3
Reflektionsfrågor	4
Referenslista	5

Moment 4 – Fysisk lärmiljö, förskola

Det här momentet ger grundläggande information om hur du kan skapa en fysiskt tillgänglig lärmiljö för barn med blindhet, både inomhus och utomhus.

Inledning

Den fysiska lärmiljön är alla de platser på förskolan där barnet får sin utbildning, både inomhus och utomhus. När en förskola ska ta emot ett barn med blindhet är det viktigt att planera för hur miljön inne och ute kan anpassas, så att den blir tillgänglig. Tillgängligheten i den fysiska lärmiljön påverkas bland annat av ljudmiljön och hur rummen möbleras och organiseras. Att vistas i en tillgänglig miljö främjar trygghet och ökar förutsättningarna för barnets självständighet, lärande och delaktighet.

Ljudmiljö

En god ljudmiljö gör det lättare att koncentrera sig (Ljung, 2010). Det gäller förstås för alla barn. Men för ett barn med blindhet är en god ljudmiljö avgörande för utveckling, lärande och delaktighet eftersom barnet har ljud som en av sina primära källor för information.

Ljudmiljön på förskolan består av ljud av olika styrka och karaktär. Ljuden kan vara informativa men också störande. En god ljudmiljö kännetecknas av att de ljud som barnet behöver höra går att urskilja utan ansträngning. Det gäller både innemiljö och utemiljö. (Backström.Lindeberg, 2016; Gheller m.fl., 2019)

Hindrande eller stödjande

Barn med blindhet får information om det som händer i rummet främst via hörseln. I en högljudd miljö blir det svårt att sortera bland ljuden och att förstå vilka som är i närheten och vad kompisarna gör. Det försvårar både samspel och lärande. Men en helt tyst miljö är inte heller optimal. Utan ljud blir det svårt att veta om det finns några andra i rummet och att uppfatta vad som händer. Ett exempel på det kan vara att barnet undrar om kompisarna är kvar i rummet eller om de har gått därifrån, eftersom det blev så tyst när barnen slutade prata och började rita. För barn med blindhet är det bra med lagom mycket ljud i omgivningen. Det kan handla om småprat i en lek eller att en vuxen sätter ord på vad barnen gör. (Backström Lindeberg, 2016)

Ofta finns det många olika bakgrunds ljud som påverkar den totala ljudmiljön. Filmen Bakgrunds ljud som stör illustrerar detta.

Ett barn med blindhet lär sig så småningom att uppfatta olika ljudkällor, tolka ljud i omgivningen och att identifiera personer genom att särskilja röster och personliga rörelsemönster. Till exempel kan barnet känna igen vem i personalen som kommer genom att deras inneskor låter olika mot golvet. Det är lättare att särskilja ljud i bekanta miljöer än i nya miljöer, där fler ljud är obekanta.

Skapa en tillgänglig ljudmiljö

Ljudmiljön påverkas bland annat av lokalernas akustiska förutsättningar, antalet personer i rummet och vilken typ av aktivitet som pågår. Du kan förbättra ljudmiljön genom att planera för och utföra aktiviteter i mindre grupper, i olika rum. Du kan också stänga ute störande omgivningsljud genom att hålla dörrar stängda. Ljudabsorberande inredning hjälper till att skapa en bättre ljudmiljö. Några exempel är

- bord med luddämpande ytor
- mattor på golvet
- tjocka gardiner
- stolar med möbeltassar eller tennisbollar på benen
- ljudabsorbenter som sätts upp på väggen eller i taket
- filt i botten på lådor med leksaker och material.

Organisera rummet

God ordning och en genomtänkt möblering är viktigt för att barnet ska kunna vara självständig och hitta rätt på förskolan. Det blir lättare för barnet att veta vilka aktiviteter det finns att välja på och vad kamraterna gör när det finns avgränsade, namngivna och bestämda platser för varje aktivitet. Avgränsningen kan vara i form av olika rum eller att ett större rum delas upp med hjälp av hyllor eller mattor.

Ett ledstråk är något som går att följa för att hitta rätt. Möblera så att naturliga ledstråk skapas, till exempel så att barnet kan följa en mattkant, möbel eller vägg. Det är också bra att

- organisera material så allt har en bestämd plats
- ta bort föremål eller möbler som skulle kunna hindra barnet från att röra sig fritt
- låta alla barn ha bestämda platser vid till exempel matsituationer och samlingar
- undvika att möblera om och involvera barnet om ni måste möblera om.

Uppmärkning i miljön

Barn behöver själva kunna hitta det material som de vill använda. Det gäller såväl lekmaterial som material för skapande eller utforskande. Utforma miljön så att barnet med blindhet kan göra egna val, samspela och leka. Märk upp hyllor och lådor med både punktskrift och så kallad svartskrift. Svartskrift är helt enkelt text som man läser visuellt. Begreppet finns för att särskilja svartskrift från punktskrift, som läses taktilt med fingrarna. Förstärk gärna uppmärkningen genom att lägga till en taktil symbol, till exempel en kloss utanpå klosslådan. Märk även upp de olika rummen, till exempel kan byggrummet märkas upp med en kloss och text.

Att märka upp med punktskrift i förskolemiljön har många värden, inte bara att skapa ordning. Det visar alla barn att det finns olika sätt att läsa och det ger barnet med blindhet ett naturligt sätt att möta punktskrift i miljön.

Alla barn ska kunna använda allt material. Det anpassade materialet för barnet med blindhet ska finnas åtkomligt på samma ställen som annat material. Det är viktigt för delaktigheten och självständigheten och skapar bättre förutsättningar för samspel, lek och lärande.

Tillgänglig utemiljö

I förskolans läroplan står det att "förskolans miljö ska vara tillgänglig för alla barn och inspirera dem att samspela och att utforska omvärlden samt stödja barnens utveckling, lärande, lek och kommunikation. [...] Utbildningen ska ge barnen möjlighet att uppleva rörelseglädje och därigenom utveckla sitt intresse för att vara fysiskt aktiva" (2018. s. 7 och 9)

Det är bra för barnet att få lära känna en del av gården i taget för att så småningom få ihop delarna till en helhet. Utformningen av gården med gångar, buskage, planteringar och entréer påverkar möjligheten för barnet med blindhet att ta sig fram och orientera sig.

Avgränsade miljöer

Skapa gärna olika avgränsade miljöer på gården för att underlätta barnets självständighet och samspel med andra barn. Det kan ni till exempel göra genom att ha bygglek vid ett visst träd eller bondgårdsdjur på ett visst bord. Kom överens om hur ni benämner miljöerna på gården.

Gör utemiljön mer tillgänglig genom ledstråk och orienteringspunkter. Ett ledstråk är en tydlig väg att förflytta sig efter. Ledstråk utomhus kan utgöras av ett staket eller gränsen mellan olika underlag, som kanten mellan asfalt och gräsmatta. En orienteringspunkt är en plats att utgå ifrån så att barnet

vet var hen är i förhållande till andra platser. Några exempel är hörnet på vagnsförrådet eller ljudet ifrån en luftvärmepump vid ingången till förskolan.

Barn med blindhet kan inte se sig omkring utan får istället lyssna sig omkring. I den här övningen får du upptäcka hur viktigt ljudet är. Det gör du genom att blunda när du befinner dig i olika miljöer, så som lekhallen, matrummet eller ute på gården. Ställ dig samtidigt följande frågor:

- Vad hör du?
- Vad händer runt omkring dig?
- Vilka personer finns runt dig?

Som seende är det viktigt med en estetiskt trivsamt miljö. Vilken av ljudmiljöerna i övningen upplevde du som mest trivsamt? Hur skapas trivsamma ljudmiljöer?

Reflektionsfrågor

- Hur upplevde du övningen Lyssna dig omkring? I vilka miljöer på din förskola är ljudmiljön bra? Vad bidrar till den goda ljudmiljön?
- Vilka förändringar ser ni på förskolan behov av att göra i den fysiska lärmiljön?
- Var behöver den fysiska lärmiljön kompletteras med punktskrift och taktila symboler?

Referenslista

Backström Lindeberg, S. (2016). *Med ljudet som omvärld: Om ljudmiljö och delaktighet för elever med synnedsättning*. Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Gheller, F., Lovo, E., Arsie, A. & Bovo, R. (2019). Classroom acoustics: Listening problems in children. *Building Acoustics*, 27(1), 47–59.

Ljung, R. (2010). *Room Acoustics and Cognitive Load when Listening to Speech*. [Doktorsavhandling]. Luleå tekniska universitet.

Skolverket. (2018). *Läroplan för förskolan: Lpfö18*.
<https://www.skolverket.se/publikationsserier/styrdokument/2018/laroplan-for-forskolan-lpfo-18>